

תוכן עניינים

מבוא	3
מנהיגות בחינוך	5
סגנונות מנהיגות ויישומיה בחינוך	8
א. מנהיגות מעצבת (Transformational Leadership)	9
ב. מנהיגות מתגמלת (Transactional Leadership)	12
ג. מנהיגות משתפת (Collaborative Leadership)	14
ד. מנהיגות מבוזרת (Distributed Leadership)	15
החינוך הבלתי פורמלי	19
א. חינוך חברתי	21
מנהיגות מעצבת בחינוך הבלתי פורמלי	23
דיון	26
סיכום ומסקנות	28
ביבליוגרפיה	29
מקורות בעברית	29
מקורות באנגלית	29

מבוא

מהי מנהיגות? מהי מנהיגות בחינוך? ואיך מנהיגות באה לידי ביטוי בחינוך הבלתי פורמלי? אלו חלק מהשאלות עליהן מנסה עבודה זו לענות. עבודה זו מתמקדת באופן בו מנהיגות מעצבת באה לידי ביטוי בחינוך הבלתי פורמלי ובדגש על חינוך חברתי. שאלת המחקר המרכזית הינה כיצד באים לידי ביטוי המאפיינים של סגנון מנהיגות מעצבת בחינוך הבלתי פורמלי וכיצד משפיע סגנון מנהיגות זה על אופן ההנהגה של המדריכים ועל תוצאות הדרכתם.

מנהיגות מעצבת אשר לעיתים מכונה גם מנהיגות כריזמטית, מוגדרת כמנהיגות המפתחת מוטיבציה ומוסריות באופן הדדי בין המנהיג למונהגים (Leithwood & Jantzi, 2005), זאת על ידי פיתוח חזון ארגוני, פיתוח מחויבות ואמון וקידום למידה ארגונית. אם זאת ראוי לציין שמנהיגות מעצבת ומנהיגות מתגמלת אינן מהוות חלופה אחת של השנייה אלא משתלבות ליצירת מנהיג טוב יותר. הקישור בין המנהיגות המעצבת והחינוך הבלתי פורמלי כמעט ולא נדון בספרות המקצועית. אם זאת מספר מחקרים עושים ניסיון לקשר בין תכנים המתרחשים מחוץ לכתלי בית הספר לבין סגנון המנהיגות המעצבת. נטען כי סגנונות מנהיגות אלו יעילים במיוחד בתקופות של שינוי וכאשר מתעורר צורך בשינוי. אמנם נראה כי המחקרים לא מרבים להתייחס למנהיגות מעצבת כתורמת בצורה משמעותית לשיפור תוצאות בחינוך הבלתי פורמלי אך כן ישנה תחושה של מנהיגות מעצבת כמשפיעה על חיזוק ועיצוב החניכים להמשיך בפעילות וכן להוות השראה לאחרים.

ספרות ענפה קיימת בתחום המנהיגות (בהם, 2009), השואלת שאלות רבות הנוגעות לנושא מתוך ניסיון לפתחה ולהעמיק את היכולת שלנו להבחין בין סוגי מנהיגות יעילים לפחות יעילים, כמו גם ליכולת להגדיר מיהו מנהיג ואילו תכונות נדרשות על מנת להיות מנהיג טוב. במרבית המחקרים ישנה התייחסות להשפעה כמרכיבה המרכזי של מנהיגות כדרך להניע אנשים לקראת מחויבות והישגיות. אם זאת יש לזכור כי מנהיגות יעילה הינה כזו הפועלת ליחסים הדדיים בין מנהיג למונהגים. כמו כן, חוקרים טוענים כי לכל אדם הפוטנציאל להנהיג ואין לראות במנהיגות כתפקיד רשמי של אדם מסוים, אנשים שונים בתפקידים שונים יכולים למצוא את כוחם בלהנהיג זאת למרות שתפקיד זה לא ניתן להם באופן אישי. שכן מנהיגות הינה מיומנות הניתנת לפיתוח.

מנהיגות בחינוך

בשנים האחרונות נשמע קולה של מנהיגות כחלק אינטגרלי מהשגיות ובעיקר בתחום החינוך. אך ראשית, ראוי לשאול מהי מנהיגות וכיצד זו התפתחה וכן כיצד באה לידי ביטוי מנהיגות מוצלחת? בפרק זה נתייחס לשאלות אלו ראשית על ידי הגדרת מהי מנהיגות וכן התפתחותה ושילובה בחינוך. הגדרתה של מנהיגות הינה נושא מורכב שכן מנהיגות הינה רב ממדית (Dimmock, 2011), ולכן ניתן למצוא בספרות הגדרות שונות בהתאם לאופן בו ניגשים החוקרים למונח מנהיגות. כמו כן, ההגדרות לרוב אינן שלמות ולוקות בחסר. למעשה, לרוב מנהיגות מוגדרת כתהליך בו משפיע אדם אחד (המנהיג) על קבוצה (מונהגים) לשם השגת מטרות משותפות באופן של רכישת מחויבות ונאמנות הקבוצה להשגת מטרות אלו.

מה אם כן הניע את העלייה בקרנה של המנהיגות האיכותית? התשובה טמונה ככל הנראה בהבנה של מערכת החינוך וארגונים אחרים כי יש צורך לתת את הדגש לתוצאות. כלומר, העניין המרכזי בארגונים ומערכת החינוך בפרט הפך להיות כזה שמדגיש השגיות. לכן, על מנת לעמוד בסטנדרטים אלו עלה הצורך במנהיגים שיובילו לכך. בהמשך לכך, נמצא צורך לאסוף נתונים הנוגעים לאיכות ההנהגה (למשל: מורים/ בתי ספר) זאת על מנת להמשיך ולשפר את תפקודם זאת על מנת להמשיך ולשפר את הישגי התלמידים או העובדים.

המנהיגות האיכותית ממשיכה להתפתח ולקדם את הצורך בהישגיות ותוצאות עם פיתוחה של מערכת החינוך הפרטית בעיקר זו המוקמת ומונהגת על ידי הקהילה וההורים. כתוצאה מכך, בתי ספר כיום נדרשים לספק תוצאות טובות יותר ומימוש פוטנציאל עבור כל ילד וילד במהירות רבה זאת תוך גילוי גמישות מערכתית והבנת צרכי הילד כאינדיבידואל זאת תוך התייחסות להכנת התלמידים לדרישות המשתנות של השוק הבינלאומי. כפועל יוצא מכך, המשאב האנושי מוצא עצמו במרכז הבמה ככלי לקידום ערכים אלו וליצירת הצלחה.

בהמשך לכך, יש צורך גם להבין את ההתייחסות לאופניי ההשפעה של המנהיג והתהליך